

ПЕРЕВІРКА МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ПРОЦЕСУ ВІДНОВЛЕННЯ ДЕТАЛЕЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ ПОЛІМЕРАМИ В УЛЬТРАЗВУКОВОМУ ПОЛІ

професор Василенко Ф.І., Лук'яненко Л.П., Свяцький В.В.

(Кіровоградський державний технічний університет)

Представлено результати експериментального підтвердження математичної моделі прогнозування властивостей деталей сільськогосподарських машин, відновлених полімерами в ультразвуковому полі.

Підвищення надійності роботи сільськогосподарських машин є однією з найважливіших передумов для успішного зростання ефективності сільськогосподарського виробництва.

За даними статистичних досліджень від 65% до 75% деталей сільськогосподарської техніки підлягають відновленню [1]. Ефективність їхньої повторної експлуатації досить висока.

Встановлено, що найбільш інтенсивно зношуються робочі поверхні деталей типу тіл обертання (до 52% від загальної кількості деталей різної форми) [2]. Деталі циліндричної групи – вали, а також підшипники ковзання, – є одними з найбільш поширених деталей сільськогосподарських машин, від технічного стану яких залежить працездатність тракторів, комбайнів і іншої техніки.

Одним з методів відновлення зношених поверхонь підшипників ковзання є нанесення тонкошарових полімерних покриттів з термопластичних матеріалів з використанням різних наповнювачів. Використання ультразвукового впливу в процесі відновлення дозволяє поліпшувати експлуатаційні характеристики готового виробу.

Об'єктом даного дослідження є технологічний процес відновлення деталей типу втулок полімерними покриттями, що наносяться литтям під тиском в ультразвуковому полі [3].

Поставлена задача – підвищення якості відновлення деталей типу тіл обертання полімерними покриттями в ультразвуковому полі. Вирішення її зводилося до побудови і використання математичної моделі процесу відновлення з залученням математичного апарату [4].

Для побудови математичних моделей процесу відновлення деталей сільськогосподарської техніки полімерами, відповідно до результатів роботи [5], використаний поліном третього ступеня.

Складено план проведення експерименту для відновлення деталей полімерними покриттями зі склонаповнених поліамідів КПС-30, ПА12 ВС, П68 ВС. Аргументами при побудові математичної моделі є технологічні параметри ультразвукового впливу, а коефіцієнти регресії представлені через функціональні залежності від фізико-механічних характеристик полімерної сировини. Вхідні параметри: A – амплітуда коливань ультразвукового випромінювача (мкм), t – час озвучування (с), Hb – твердість полімерної сировини ($\times 10^7$, Н/м²), G – межа міцності при вигині полімерної сировини ($\times 10^5$, Н/м²), Z – ударна в'язкість полімерної сировини ($\times 10^3$, Нм/м²), T_{ct} – теплостійкість по Мартенсу полімерної сировини (°C). Вихідні характеристики: HV – твердість полімерного покриття відновленого виробу ($\times 10^7$, Н/м²), σ_{ct} – межа міцності при стиску ($\times 10^5$, Н/м²), α – ударна в'язкість ($\times 10^3$, Нм/м²), I – спрацювання (мкм), k – коефіцієнт тертя, T – температура в зоні тертя (°C).

Застосування методики математичної обробки даних експериментальних досліджень [6] дозволяє одержувати рівняння регресії для розглянутих функцій відгуку. Ці рівняння установлюють функціональний зв'язок між значеннями трьох груп показників: фізико-механічними характеристиками полімерної сировини, технологічними параметрами ультразвукового впливу і показниками якості покриття, і дозволяють керувати якістю деталей, відновлених полімерами в ультразвуковому полі.

Так, наприклад, була отримана формула, що дозволяє зв'язати спрацювання як функцію подвійної амплітуди ультразвукових коливань з фізико-механічними властивостями вихідного матеріалу:

$$I(A, Hb, Tct, G) = A_{Hb} - B_{Hb} \cdot Hb + C_{Hb} \cdot Hb^2 - (A_{Tct} - B_{Tct} \cdot Tct + C_{Tct} \cdot Tct^2) \cdot A + (A_G - B_G \cdot G + C_G \cdot G^2) \cdot A^2, \quad (1)$$

де $I(A, Hb, Tct, G)$ – спрацювання, як функція подвійної амплітуди ультразвукових коливань і властивостей полімерної сировини.

Результати теоретичних досліджень відображені на рисунку 1.

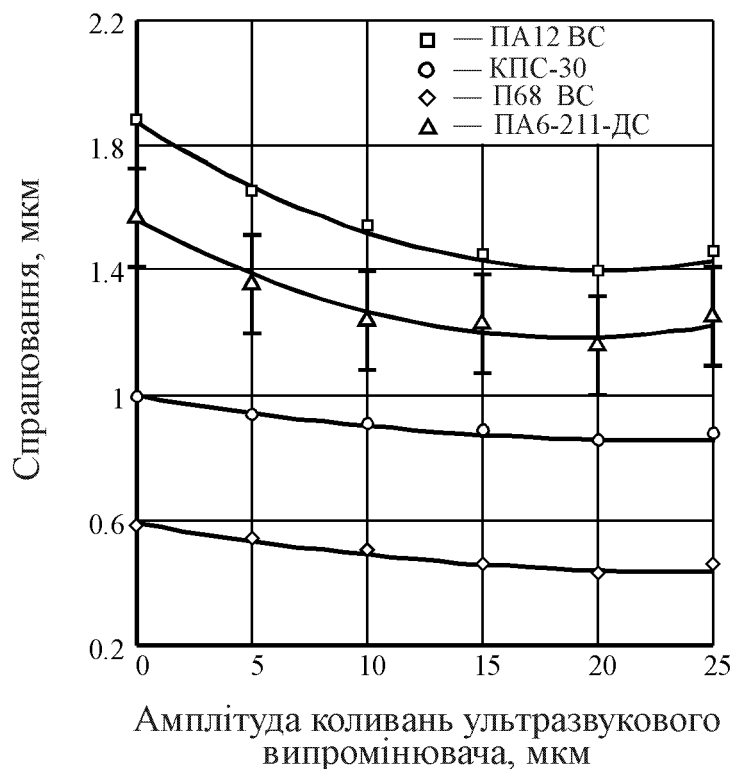

Рис. 1. Залежність “спрацювання – амплітуда коливань ультразвукового випромінювача”

Перевірку математичної моделі, представлені рівнянням (1), проводили на поліаміді марки ПА6-211-ДС ОСТ 6-11-498-79. При цьому були здійснені випробування на спрацювання полімерного покриття по сталевому шліфованому валу або ролику, які найбільш повно імітують умови експлуатації більшості з'єднань у машинах і механізмах сільськогосподарської техніки [7].

Відомо, що більшість вузлів тертя сільськогосподарських машин працюють в умовах невеликих швидкостей ковзання, тому в процесі випробувань швидкість ковзання була прийнята постійною і складала 1 м/с.

Дослідження на зносостійкість композиційних покриттів проводилося на машині тертя МИ-1М за схемою вал-частковий вкладиш відповідно до вимог ГОСТ 11629-75. Оцінку величини спрацювання виконували на спеціально сконструйованому приладі [3].

Композиція з поліаміду марки ПА6-211-ДС ОСТ 6-11-498-79 наносилася на підкладку в спеціальній прес-формі, конструкція якої забезпечувала одержання рівномірної товщини покриття з поверхнею тертя 2×10^{-4} м². Ширина сталевого сегмента з нанесеним шаром композиції складала 1.2×10^{-2} м. За контртіло, що стирає, застосовували ролик діаметром 4×10^{-2} м і шириною 10^{-2} м зі сталі 45 ГОСТ 1050-90 із твердістю робочої поверхні 45...48 HRC_э. Спрацювання покриттів відбувалося зі змащенням мастилом індустріальним И-10, щоб уникнути захоплення поверхонь тертя.

На рисунку 1 представлені результати перевірки математичної моделі спрацювання I як функції подвійної амплітуди ультразвукових коливань A та фізико-механічних властивостей вихідного матеріалу ($Hb = 22 \times 10^7$ Н/м²;; $G = 2100 \times 10^5$ Н/м²; $Z = 45 \times 10^3$ Нм/м²; $T_{ct} = 190$ °C). Аналіз теоретичної кривої спрацювання, побудованої для поліаміду марки ПА6-211-ДС ОСТ 6-11-498-79 відповідно до математичної моделі (1), та результатів експериментальних даних впливу ультразвукового випромінювання на величину спрацювання композицій з поліаміду ПА6-211-ДС свідчить про достатній збіг теоретичних і практичних результатів.

Список літератури

1. М.И. Черновол, С.Е. Поединок, Н.Е. Степанов. Повышение качества в остановления деталей машин. – К.: Техніка, 1989. – 168 с.
2. М.И. Черновол. Восстановление и упрочнение деталей сельскохозяйственной техники. – К.: УМК ВО, 1989. – 256 с.
3. Василенко Ф.И. Восстановление изношенных деталей сельскохозяйственных машин полиамидными композициями в ультразвуковом поле. Автореферат дис. канд. наук 05.20.03. – Минск, 1985. – 24 с.
4. Винарский М.С., Лурье М.В. Планирование эксперимента в технологических исследованиях. – К.: Техніка, 1975 – 168 с.
5. Лукьяненко Л., Василенко Ф., Федунец А. Моделирование процесса восстановления деталей сельскохозяйственной техники полимерами в ультразвуковом поле // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин. – Кіровоград: КДТУ, 2000. – Вип. 29. – С. 288 – 293.
6. Ф.И. Василенко, Л.П. Лукьяненко. Прогнозирование износа деталей, восстановленных полимерными покрытиями, полученными с использованием ультразвуковой обработки // Збірник наукових праць Кіровоградського інституту сільськогосподарського машинобудування. – Кіровоград: КІСМ, 1998. – Вип. 2. – С. 166 – 170.
7. Крагельский И.В., Михин Н.М. Узлы трения машин: Справочник. – М.: Машиностроение, 1984. – 280 с.

Аннотация

Проверка математической модели процесса восстановления деталей сельскохозяйственной техники полимерами в ультразвуковом поле

Василенко Ф.И., Лукьяненко Л.П., Свяцкий В.В.

Представлены результаты экспериментального подтверждения математической модели прогнозирования свойств деталей сельскохозяйственных машин, восстановленных из полимеров в ультразвуковом поле.

Abstract

Verification of a mathematical model of a parts restoration of agricultural machinery by polymers in an ultrasonic field

Vasylenko F. I., Lukyanenko L.P., Svyatsky V.V.

There presented the results of experimental confirmation of parts properties forecasting mathematical model of agricultural machinery repaired by polymers in an ultrasonic field.